

Uniwersytet Humanistycznospołeczny
w Warszawie, Wydział Psychologii
Katedra Psychologii Rozwoju i Edukacji

Ocena osiągnięć naukowych dra Grzegorza Bręczewskiego oraz jego publikacji
„Niepełnosprawność i zachowania pomocowe w procesie rehabilitacji. Analiza
jakości pomocy udzielanej osobom niepełnosprawnym”

Przed 10 laty miałem okazję oceniać jako recenzent monografię dra Grzegorza Bręczewskiego pt. „Wybrane psychospołeczne aspekty niepełnosprawności. W kierunku rozwojowej wizji procesu rehabilitacji” wydaną nakładem Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu.

Od tego czasu dr Bręczewski w sposób istotny pomnożył swe osiągnięcia i dorobek naukowy, publikując wyniki swoich nowych badań. Mając ukończone studia psychologiczne oraz specjalizację i doktorat dotyczący problematyki rehabilitacji osób niepełnosprawnych, wykorzystał swe kompetencje prowadząc badania uwzględniające rozwojowe aspekty wspomaganie tej grupy osób.

Dr Bręczewski dzięki bliskiej współpracy z prof. Stanisławem Kowalikiem uzyskał kompetencje pozwalające mu wykorzystać w prowadzonych badaniach udział tych czynników, które mają bardzo istotny wpływ na sytuację życiową i złożony proces wspomaganie osób niepełnosprawnych. Warto dodać, że doskonale wykorzystał koncepcje, które już w połowie ubiegłego wieku rozwijali wybitni poznańscy badacze i pionierzy w zakresie rehabilitacji niepełnosprawnych. Należy tu wspomnieć zasłużonych w tej dziedzinie lekarzy jak Dega, Kabsh, Łączkowska, a także psychologów jak Błachowski, Hornowski, Tyszkowa, Anna i Jerzy Brzeziński, Cierpiąłkowska, Sękowa i wielu innych. Ich koncepcje w badaniach prowadzonych przez habilitanta znalazły owocne zastosowanie i pozwoliły mu uzyskać solidne podstawy dla prowadzonych badań.

Dr Bręczewski przyjął w swych badaniach opisywanych w dotychczasowych swych publikacjach oraz w książce habilitacyjnej, perspektywę uwzględniania dwóch podstawowych aspektów. Pierwszy z nich to „podmiotowe uwarunkowania procesu rehabilitacji”, a drugi to zewnętrzny kontekst tego procesu. Na podkreślenie zasługuje wieloaspektowość dotycząca zarówno indywidualnych jak i społecznych uwarunkowań niepełnosprawności. Warto zauważyć, że ujęcie które w swej monografii habilitacyjnej prezentuje dr Bręczewski podkreśla niepowtarzalność tej sytuacji w jakiej znajduje się jednostka dotknięta niepełnosprawnością.

Proponowane przez autora rozprawy habilitacyjnej rozwiązania, w wysokim stopniu uzupełniają kontekstualny model niepełnosprawności fizycznej opisywany przez Nancy A. Busch-Rossnagel. Autorka ta podkreśla istotną rolę środowiska rodzinnego. Warto dodać, że udostępniane w Polsce amerykańskie programy potwierdzają słuszność coraz bardziej samodzielnego uczestnictwa środowiska rodzinnego w procesie wspomaganie dzieci niepełnosprawnych.

W drugim rozdziale swej rozprawy habilitacyjnej dr Bręczewski podkreśla, że nie zawsze udaje się skutecznie poddać krytycznej refleksji rozmaite działania pomocowe. Omówione w tym rozdziale rozmaite oddziaływania pomocowe wykorzystują różne rodzaje wsparcia (emocjonalne, informacyjne instrumentalne i materialne), a także wsparcie duchowe podtrzymujące nadzieję i poprawiające samoocenę.

Rozwijanie zdolności radzenia sobie samemu, to strategia związana z umiejętnością budowania wzajemnego zaufania i partnerskiego komunikowania się pacjenta z personelem, który stara się mu pomóc.

Fizjoterapeuci z racji swego zawodu należą do profesjonalistów stykających się na co dzień z osobami dotkniętymi różnego rodzaju niepełnosprawnościami. W rozdziale drugim ocenianej monografii znajdujemy dość szczegółowo przedstawione na ten temat dane dotyczące podstawowych strategii (poznawczych, emocjonalnych i behawioralnych) jakie mogą stosować fizjoterapeuci w kontaktach z niepełnosprawnymi pacjentami. Wydaje się, że dość istotną zmienną, którą warto brać pod uwagę przy analizie roli jaką mogą odgrywać fizjoterapeuci (oraz inni profesjonaliści) w pracy z osobami niepełnosprawnymi są dane odnoszące się do wcześniejszych życiowych doświadczeń pacjentów z niepełnosprawnością.

Interesujące są zawarte w tym rozdziale na str. 23 te perspektywy, które dotyczą relacji osoby niepełnosprawnej ze środowiskiem. Uwzględnione zostały w tym modelu czynniki środowiskowe i podmiotowe. Istotnym jest także to, że ukazuje on jak istotne może być zjawisko nakładania się na siebie wpływów mających charakter podmiotowy i środowiskowy. Globalny ich udział w funkcjonowaniu jednostek niepełnosprawnych obejmuje zarówno perspektywę indywidualną, społeczną jak i tą która ma charakter integracyjny.

Jak wynika z zawartych w rozdziale drugim danych istotny wkład który wnosi do problematyki wspomagania osób niepełnosprawnych dr Bręczewski, jest wykorzystanie podejścia rozwojowego. Powołując się na prace Bowlby'ego i Ainsworth podkreśla on istotne znaczenie czterech typów przywiązania (zrównoważony, zaangażowany, bojaźliwy i oddalający). Ukazuje też, że wczesnodziecięce negatywne doświadczenia i związane z nimi napięcia emocjonalne mogą w ujemny sposób poważnie zaważyć na szansach prawidłowego przystosowania się i przewyciężania tych ograniczeń, jakie wpływają na losy osób z niepełnosprawnością.

Wykorzystując rozliczne dane zaczerpnięte zarówno z własnych doświadczeń jak i z literatury, autor ocenianej monografii, w jej trzecim rozdziale ukazuje sytuacyjny model spostrzegania perspektyw niepełnosprawności. Przedstawia on role osób, które w placówkach służby zdrowia wchodzi w skład personelu mającego najczęstszy kontakt z tymi pacjentami. Są to fizjoterapeuci, lekarze i pielęgniarki, a także studenci pierwszego i ostatniego roku Wydziału Rehabilitacji Akademii Wychowania Fizycznego.

Dr Bręczewski chcąc zebrać dane od personelu stykającego się na co dzień z pacjentami przygotował narzędzie w postaci Kwestionariusza Spostrzegania Niepełnosprawności i Zachowań Pomocowych, którym przebadał 576 osób. Okazało się, że personel w kontaktach z pacjentami stara się likwidować negatywne konsekwencje niepełnosprawności i wyraźnie minimalizuje u podopiecznych poczucie zagrożenia.

Pod koniec szóstego rozdziału swej monografii dr Bręczewski dokonuje podsumowania prowadzonych przez siebie badań i przedstawia zarówno podstawowe wnioski jak i postulaty dotyczące udoskonalenia metod, którymi się posłużył.

Istotnym postulatem wynikającym z opisywanych kolejnych etapów realizacji programu badań, jest udoskonalenie stosowanego przez niego narzędzia diagnostycznego. Słusznym wydaje się postulat promowania w społeczeństwie tych postaw i przekonań, które ukazują potrzebę większej tolerancji i empatii wobec osób dotkniętych trwałą niepełnosprawnością.

Uzyskane przez autora monografii wyniki badań ukazują potrzebę wprowadzenia pewnych zmian oraz uzupełnień do kwestionariusza, jaki został wykorzystany w opisanych badaniach. Warty uwzględnienia wydaje się szczególnie ten postulat, który dotyczy uzupełnienia programu wspomagania pacjentów przez zapewnienia konsultacji ze strony psychologa, zatrudnianego w placówkach, z których pomocy korzystają osoby niepełnosprawne.

Podsumowując swą ocenę omawianej publikacji, chciałbym wyrazić opinię, że spełnia ona całkowicie standardy rozprawy habilitacyjnej. Chciałbym też dodać, że dr Grzegorz

Bręczewski jest autorem i współautorem wielu publikacji, które ukazały się także w czasopiśmie o zasięgu międzynarodowym. Jestem w pełni przekonany, że spełnia on całkowicie standardy wymagane dla samodzielnych pracowników naukowych.

Chciałbym zatem przedstawić Wysokiej Radzie Naukowej Instytutu Psychologii w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu formalny wniosek popierający przyznanie doktorowi Grzegorzowi Bręczewskiemu stopnia doktora habilitowanego.

prof. Tadeusz Gałkowski

